
Sociologi og historie - og noget om Marx

Gunner Lind

<http://staff.hum.ku.dk/lind>

sept. 2009

Sociologi og historie.

To leksikondefinitioner

(Faget) historie:

” Historievidenskabens formål er at beskrive og analysere de menneskelige aktiviteter i fortiden så præcist som muligt for derigennem at opnå en dybere forståelse. Historievidenskabens genstandsområde er studiet af de menneskelige samfund, som de har udfoldet sig over tid.”

Sociologi:

”Samfundsvidenskabelig disciplin, der studerer det sociale liv for at finde mønstre, sammenhænge og forklaringer. Sociologisk forskning spænder fra studier af sociale processer i mødet mellem enkelte personer over grupper, organisationer og institutioner til samfundet som helhed og globale ændringsprocesser.”

(Den store danske Encyclopædi, CD-udgave, 2004)

Sociologi og historie.

Hvad er overhovedet forskellen?

- *Emneområdet er det samme.* Alt hvad der kan studeres inden for det ene fag, kan også studeres i det andet.
 - Dette emneområde er *det menneskelige liv i sin totalitet*, men med en vægt på det samfundsmæssige.
 - Der er interessante ordvalg der peger mod *to intellektuelle traditioner*:
 - Historie: "beskrive og analysere" ... "menneskelige aktiviteter" ... "forståelse" ... "udfoldet sig over tid"
 - Sociologi: "sociale liv" ... "mønstre, sammenhænge og forklaringer" ... "processer"
-

Sociologi: tre serveringer

- Akademisk praksis i sociologi nu: Et overblik over typiske aktiviteter blandt studerende, forskere og andre praktikere.
 - Sociologiens helte: Fire centrale skikkelser i fagets tidlige historie – Comte, Marx, Durkheim, Weber.
 - Aktuelle sociologer: To sociologer der er meget læst og brugt af historikere nu – Norbert Elias og Pierre Bourdieu.
-

Første afsnit:

AKADEMISK PRAKSIS I SOCIOLOGI NU

Typisk praksis blandt sociologer: materiale

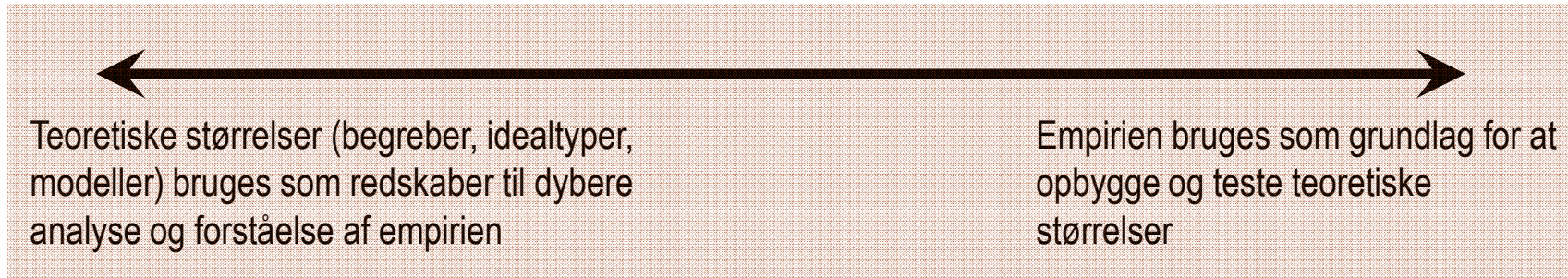
Grundmateriale i "typiskhedsorden"

- Spørgeskema
 - Forskningsinterview
 - Proces- og registerdata
 - Deltagerobservation
 - Dokumenter (skriftlige mm.)
-

Typisk praksis blandt sociologer: analyse

- Statistik er den centrale metodelære.
 - Gerne grafiske modeller, hvor kvantificering ikke er mulig.
 - Analyse af tekst bliver ofte formaliseret.
 - De studerede menneskers begrebsverden står ikke centralt (men forskernes analytiske begreber).
 - Den sociologiske *fremstilling* har et mere abstrakt 'normalniveau'
-

Typisk praksis blandt sociologer: teori og empiri



- Der er større chance for at møde sociologer end historikere ude i den højre side af akse.
- I 1800-tallet er der en forestilling om at opbygge en *nomotetisk* videnskab ("lovopstillende") i modsætning til den *ideografiske* ("enkelt-tings-beskrivende") historie.
- Den forestilling er død efter det generelle opgør med positivismen; men den siger noget om typiske vaner og prioriteringer hos historikere og sociologer.
- Historikere bør forstå grundlaget under *begge* traditioner: Det er to *erkendelsesinteresser*, som har hver sin legitimitet, og ikke kan undvære hinanden.

Andet afsnit:

SOCIOLOGIENS HELTE

Sociologisk klassiker:

Auguste Comte (1798-1857)

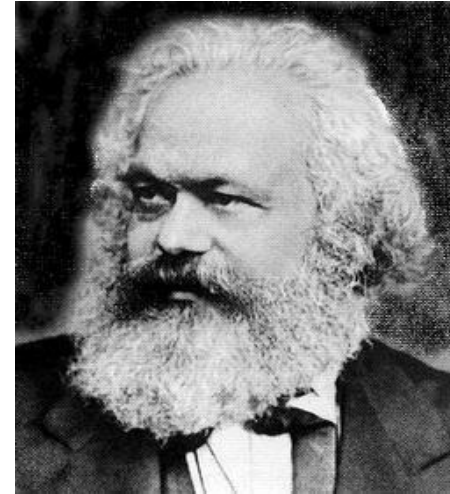
- Opfinder navnet *sociologi*.
- Det skal være en empirisk orienteret videnskab om det menneskelige samfund, ikke domineret af religiøs tro eller filosofisk spekulation.
- Comtes forestilling om tre faser i samfundets udvikling (den teologiske, den metafysiske og den positive) kan betragtes som en simpel sociologisk model. Ellers laver Comte i praksis ikke sociologi selv.



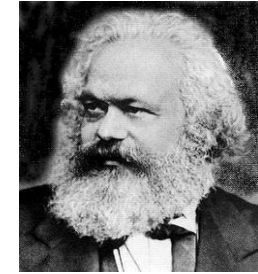
Sociologisk klassiker:

Karl Marx (1818-1883)

- Integrerer tankegange fra filosofi, historie, økonomi i en model af samfundet, som både dækker struktur og udvikling.
- Sammenlignet med Comte en massiv indsprøjtning af empiri.
- Sammenlignet med senere professionel videnskab ganske filosofisk-spekulativ.
- Et massivt værk skabt over mange år rummer udvikling og ændringer, selvmodsigelser og skiftende fokus. Enhver strømning Marx er en forfalskning.
- Ambitionen om at bygge en politisk praksis på videnskaben har (set fra videnskabens synspunkt) problematiske konsekvenser.

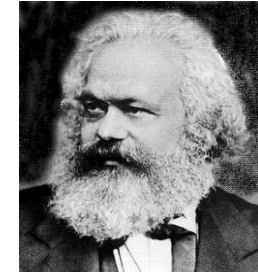


Mere om Marx



- Den fundamentale menneskelige aktivitet er den materielle produktion. Den virker determinerende på andre aspekter af samfundslivet.
 - Menneskene i et samfund kan deles i *klasser*. Klasserne er ikke bare videnskabelige kategorier, men de reelle aktører i samfundsudviklingen.
 - De eneste vigtige klassesdelinger er dermed de, de bygger på menneskenes forhold til den materielle produktion og distribution.
 - Den materielle produktion har en udviklingshistorie, der kan inddeles i bestemte faser (produktionsmåder).
 - Akkumulerende ændringer fører til skift i (dominerende) produktionsmåde, som udløser revolutionære ændringer i overbygningen.
-

Marxkritikken



- Forestillingen om basis og overbygning kræver at der ikke er noget feedback. Når alle kategorier virker på hinanden, er det vrøvl at tale om en kausalitetspil fra A til B.
 - Forestillingen om klasser som aktører er viklet ind i problemer om betydningen af udefra beskrevne og indefra oplevede klasser.
 - Dermed bliver det ikke på forhånd bestemt, hvilke klasser der er historisk og analytisk relevante.
 - Materielt funderet samfundskategorisering fungerer bedst på en meget stor tidsskala, større end vores normale interesse.
 - Forestillingen om akkumulerende ændringer og en dialektisk proces er det første (klodsede) forsøg på at forene en struktur-tankegang med den historiske proces.
-

Sociologisk klassiker:

Emile Durkheim (1858-1917)

- Første virkelige sociolog i praksis.
- Dagligliv og samfundsstruktur.
- Sociologiens (faktisk: erkendelsens) fokus skal være *typer* og *love*.
- Det sociale primat: Den enkelte som produkt af samfundet.



Mere om Durkheim



- Berømte begreber: *Det hellige* og *totemisme*.
 - *Anomi*: når regler for optræden er svage eller i konflikt. Ses som et centralt problem i det *moderne samfund*.
 - Koncentration om *det moderne samfund* og en (*utopisk-*)*kritisk holdning* til det. Begge dele er blevet karakteristiske for faget.
 - Hovedværker:
 - *Arbejdsdelingen*: Menneskers sammenhæng i ældre samfund er præget af *materiel solidaritet* (baseret på ensartet position og direkte kendskab). I det moderne samfund er den præget af *organisk solidaritet* (baseret på forskellige positioner i et sammenhængende netværk).
 - *Selvmodet*: Hyppighed afhængigt af den enkeltes integration i samfundet. Den ekstremt individuelle beslutning kan altså vises at være afhængig af sociale kræfter.
-

Sociologisk klassiker:

Max Weber (1864-1920)



- Overvældende bredde og skarphed.
 - Også jurist, økonom, historiker.
 - Begrebsanalyse baseret på differentiering mellem begrebers status: *Idealtypen* er typisk (men ikke enerådende) for de sociale videnskaber.
 - *En forstående sociologi* skal integrere hermeneutiske indsigter med rigorøs analyse og bygge bro mellem individ- og samfundsplan for forståelsen.
 - Tidsdimensionen spiller en stor rolle.
 - Den mest levende aktuelle af klassikerne. Især for historikere – men ikke bare for dem.
-

Mere om Weber



- Berømte Weber-begreber: Bureaukrati, legitimitet, karismatisk, værdirationel, formålsrationel.
 - Hovedværker:
 - *Protestantismen og kapitalismens ånd*: Religiøse forestillinger kan påvirke materiel praksis.
 - *Wirtschaft und Gesellschaft*: Forskellige former for rationalitet følges med forskellige former for magt i statens og økonomiens sammenhængende udvikling. – En kaskade af centrale definitioner, bl.a. "magt", "stat".
 - De fleste af Webers værker er artikler, så det er svært at give et simpelt billede af hans enorme produktion.
-

Tredje del:

**AKTUELLE SOCIOLOGER (for
historikere nu)**

Aktuel sociolog:

Norbert Elias (1897-1990)



- Hovedproblem: individ og samfund.
 - Baggrund Weber og Freud.
 - Samfundet er tilstede i den enkelte som *habitus*.
 - Samfundet som *konfigurationer* af de enkelte personer: Dansen er eksemplet.
-

Mere om Elias



- Hovedværker:
 - *Civilisationsprocessen*: En historisk udvikling af habitus fra (primært) *ydstyret* til primært *indrestyret* (Selvbeherskelse, drevet af skamfølelse, er den ubevidste indlejring af samfundets forventninger som habitus).
 - *Die höfische Gesellschaft*: Louis 14.s hof som eksempel og centralt trin i denne proces.
 - Andre arbejder om insidere og outsiders, om det tyske samfunds særpræg, om duellers rationale, om sportens sociologi, om Mozart ...
-

Aktuel sociolog:

Pierre Bourdieu (1930-2002)



- Viderefører begrebet *habitus*.
 - Knytter det sammen med *felt*: Et felt er det område, inden for hvilken en bestemt *habitus* er rigtig.
 - Inden for et felt har en person status i forhold til summen af tre *kapitaler*:
 - økonomiske,
 - kulturelle - beherskelse af de koder, der anerkendes som legitime
 - og sociale – status der hviler på andres anerkendelse, fra adelskab til "sympatiskhed".
-

Mere om Bourdieu



- Hovedværk *Distinktionen. En social kritik af smagsvurderingen.*
 - Hvordan bliver en smag til den gode smag? Hvordan bliver noget mode? - Er centrale spørgsmål.
 - Andre vigtige værker om bl.a. den akademiske verdens selvreproduktion, om kønsrollerne, antropologiske studier i Algeriet og Sydfrankrig
...
-

Afslutning:

HISTORIE OG SOCIOLOGI

Historie og sociologi:

Huskeseddel

- Det er to måder at studere det samme på.
 - Alt hvad man kan lave som sociolog, kan man altså også lave som historiker.
 - De to fagtraditioner har forskellige tilbøjeligheder, når det gælder om at prioritere mellem forskellige erkendelsesinteresser.
 - Derved kommer de i høj grad til at komplettere hinanden, og kan ikke erstatte hinanden.
-

Historie og sociologi:

Links

- Frank Elwell: [Great Social Theorists](http://www.faculty.rsu.edu/~felwell/Theorists/Four/)
(<http://www.faculty.rsu.edu/~felwell/Theorists/Four/>)
 - Frank Elwell: [In the Classical Tradition: Modern Social Theorists, Critics & Prophets](http://www.faculty.rsu.edu/~felwell/Theorists/Tradition/)
(<http://www.faculty.rsu.edu/~felwell/Theorists/Tradition/>)
 - Larry R. Ridener: [Dead Sociologists Index](http://media.pfeiffer.edu/lridener/DSS/DEADSOC.HTML).
(<http://media.pfeiffer.edu/lridener/DSS/DEADSOC.HTML>)
 - Andrew Roberts: [Social Science History and Social History Links](http://www.studymore.org.uk/linkssh.htm)
(<http://www.studymore.org.uk/linkssh.htm>)
 - Max Weber: [Ausgewählte Werke. Potsdamer Internet-Ausgabe](http://www.uni-potsdam.de/u/paed/pia/index.htm)
(<http://www.uni-potsdam.de/u/paed/pia/index.htm>)
 - [Hyper Elias](http://hyperelias.jku.at/) (<http://hyperelias.jku.at/>)
 - [HyperBourdieu](http://HyperBourdieu.jku.at/) (<http://HyperBourdieu.jku.at/>),
 - [HyperGeertz](http://hypergeertz.jku.at/) (<http://hypergeertz.jku.at/>)
 - [Marxists Internet Archive](http://www.marxists.org/) (<http://www.marxists.org/>)
-